

Πέρυσι συμπληρώθηκαν 150 χρόνια από την ίδρυση της Πρώτης Διεθνούς. Πρόκειται για ένα σημαντικό ιστορικό γεγονός, για το οποίο λίγα έχουν δημοσιευτεί στη χώρα μας, ενώ χαρακτηριστική είναι η απουσία άρθρων και μελετών που να ασχολούνται διεξοδικά μ' αυτό το θέμα, το οποίο αφορά στις ρίζες του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος. Το κείμενο που ακολουθεί είμαστε της άποψης ότι καλύπτει, έστω, ένα μικρό κενό (ΠΓ).

Μετάφραση - Επιμέλεια: **Παναγιώτης Γαβάνας**

του **Marcello Musto**

Πρώτα βήματα

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1864 η αίθουσα του Αγίου Μαρτίνου (St. Martin's Hall) στο κέντρο της πόλης του Λονδίνου ήταν γεμάτη από κόσμο. Είχαν έρθει δυό χιλιάδες εργάτες. [1] Ο λόγος ήταν μια συγκέντρωση στην οποία είχαν καλέσει οι άγγλοι συνδικαλιστές ηγέτες και μια μικρή ομάδα εργατών από την ευρωπαϊκή ήπειρο.

Οι διοργανωτές δεν μπορούσαν να φανταστούν, πόσο μάλλον να προβλέψουν, ποιες θα ήταν οι συνέπειες λίγο μετά την πρωτοβουλία τους. Η ιδέα τους βασικά ήταν να δημιουργήσουν ένα διεθνές φόρουμ στο οποίο θα μπορούσαν να εξεταστούν και να συζητηθούν τα σημαντικότερα προβλήματα που αφορούσαν την εργατιά. Η ίδρυση μιας Οργάνωσης με στόχο το συντονισμό των συνδικαλιστικών και πολιτικών δραστηριοτήτων της εργατικής τάξης, αρχικά δεν περιελάμβανε αυτή την ιδέα. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, η μορφή που επιλέχθηκε μετατράπηκε σε πρότυπο για όλες τις οργανώσεις του εργατικού κινήματος που ακολούθησαν, αποτελώντας σημείο αναφοράς τόσο για τα ρεφορμιστικά όσο και για τα επαναστατικά ρεύματα: Τη Διεθνή Ένωση των Εργατών. [2]

Η Διεθνής φρόντισε, ώστε σύντομα μετά την ίδρυσή της, να ξυπνήσει τον ενθουσιασμό σε όλη την Ευρώπη. Έκανε την ταξική αλληλεγγύη ιδεώδες και ενέπνευσε ένα μεγάλο αριθμό ανδρών και γυναικών να παλέψει για τον πιο ριζοσπαστικό απ' όλους τους στόχους: Την

αλλαγή του κόσμου. Χάρη στη Διεθνή το εργατικό κίνημα δεν κατόρθωσε μόνο να αποκτήσει μια σαφέστερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής συνειδητοποίησε περισσότερο και τη δική του δύναμη και ήταν σε θέση να αναπτύξει νέες και πιο σύγχρονες μορφές πάλης.

Ο σωστός άνδρας στη σωστή θέση

Οι οργανώσεις των εργατών που ίδρυσαν τη Διεθνή, ήταν ένα ετερόκλητο ανομοιογενές πλήθος. Κινητήρια δύναμη ήταν τα βρετανικά συνδικάτα, οι ηγέτες των οποίων ενδιαφέρονταν κυρίως για οικονομικά ζητήματα. Πάλευαν για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας των εργατών, χωρίς όμως να θέτουν υπό αμφισβήτηση τον καπιταλισμό. Ως εκ τούτου, φαντάζονταν τη Διεθνή ως ένα όργανο, το οποίο θα έπρεπε να αποτρέπει την εισροή εργατικών δυνάμεων από την ήπειρο σε περιπτώσεις απεργιών.

Στη συνέχεια ήταν οι μουτουαλιστές, οι οποίοι επικρατούσαν για μεγάλο διάστημα στη Γαλλία, είχαν όμως επίσης μεγάλη υποστήριξη στο Βέλγιο και στη γαλλόφωνη Ελβετία. Σε συμφωνία με τις θεωρίες του Πιερ-Ζοζέφ Προυντόν δεν τάσσονταν μόνο ενάντια σε κάθε συμμετοχή της εργατικής τάξης στη πολιτική, αλλά απέρριπταν και την απεργία ως μέσο πάλης. Ταυτόχρονα στις συζητήσεις αναφορικά με τη χειραφέτηση της γυναίκας, εκπροσωπούσαν συντηρητικές θέσεις. Υποστήριζαν ένα σύστημα συνεργασίας με βάση ένα ομοσπονδιακό πρότυπο και ξεκινούσαν από τη δυνατότητα να αλλάξουν τον καπιταλισμό σταδιακά μέσω της πρόσβασης όλων στις πιστώσεις. Μπορεί επομένως να ειπωθεί ότι αποτελούσαν de facto τη δεξιά πτέρυγα της Διεθνούς.

Εκτός από αυτές τις δύο ομάδες, οι οποίες αποτελούσαν την πλειοψηφία, υπήρχαν και άλλοι. Έτσι, οι κομμουνιστές ήταν το τρίτο σε σημαντική επιρροή ρεύμα. Ομαδοποιήθηκαν γύρω από τον Καρλ Μαρξ, ήταν αντικαπιταλιστές και δρούσαν σε μικρές ομάδες με περιορισμένη επιρροή. Τάσσονταν ενάντια στο κυρίαρχο σύστημα παραγωγής και υποστήριζαν την αναγκαιότητα της πολιτικής δράσης ως μέσο για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Κατά το διάστημα της ίδρυσής της στις γραμμές της Διεθνούς περιλαμβάνονταν επίσης, γενικά, και δημοκρατικά στοιχεία, τα οποία δεν είχαν καμιά σχέση με τη σοσιαλιστική παράδοση. Η κατάσταση παραπέρα περιπλέκει την εικόνα από το γεγονός, ότι ορισμένοι εργάτες που έγιναν μέλη της Διεθνούς, κουβάλησαν μαζί τους τις πιο διαφορετικές συγκεχυμένες θεωρίες, από τις οποίες μερικές ήταν ουτοπικά εμπνευσμένες. Ταυτόχρονα το κόμμα των λασσαλικών, το οποίο ποτέ δεν εντάχθηκε στη Διεθνή, αλλά πάντα περιστρέφονταν γύρω από αυτήν, απέρριπτε το συνδικαλιστικό κίνημα και κατανοούσε την

πολιτική δράση ως μια αυστηρά εθνική υπόθεση.

Το να εξασφαλιστεί η συνεργασία όλων αυτών των ρευμάτων στην ίδια Οργάνωση, το πρόγραμμα της οποίας ήταν πολύ μακριά από προσεγγίσεις, από τις οποίες οι επιμέρους ομάδες είχαν κάποτε προκύψει, αυτό αποτελεί μεγάλο επίτευγμα του Μαρξ. Το πολιτικό του ταλέντο τού έκανε δυνατό να εναρμονίσει το φαινομενικά ασυμβίβαστο και να εξασφαλιστεί έτσι ότι η Διεθνής δεν θα καταδικαστεί αμέσως σε ασημαντότητα, όπως πολλές ενώσεις εργατών που είχαν προηγηθεί. [3] Ήταν ο Μαρξ αυτός που έδωσε στη Διεθνή έναν καθαρό στόχο και αυτός που κατόρθωσε να δώσει το πολιτικό πρόγραμμα, το οποίο δεν ήταν μεν αποκλειστικά, ήταν όμως ουσιαστικά θεμελιωμένο σε ταξική βάση, και δίνοντας στη Διεθνή ένα μαζικό χαρακτήρα πέρα από κάθε σεχταρισμό. Η πολιτική ψυχή του Γενικού Συμβουλίου ήταν πάντα ο Μαρξ: Αυτός σχεδίαζε όλα τα σημαντικά ψηφίσματα και προετοιμάζε τις περισσότερες εκθέσεις των συνεδρίων. Ο Μαρξ ήταν «ο σωστός άνδρας στη σωστή θέση», όπως επεσήμανε ο ηγέτης των εργατών Γιόχαν Γκέοργκ Εκκάριους. [4]

Κυρίως, χάρη στις ικανότητες του Μαρξ η Διεθνής μπόρεσε να αναπτύξει μια πολιτική σύνθεση, η οποία ενοποιούσε τα πολλά εθνικά πλαίσια σ' ένα σχέδιο κοινής πάλης. Η διατήρηση της ενότητας ήταν ορισμένες φορές επίπονη, ειδικά επειδή ο αντικαπιταλισμός του Μαρξ ποτέ δεν επικράτησε στην Οργάνωση. Μολαταύτα, στη πάροδο του χρόνου η μαρξική σκέψη μετατράπηκε σε ηγεμονική αντίληψη -αυτό οφείλεται εν μέρει στην ίδια την επιμονή του Μαρξ, εν μέρει στις κατά καιρούς εμφανιζόμενες αποσχίσεις άλλων ρευμάτων.

Αντιπρόσωποι του Συνεδρίου της 1ης Διεθνούς

Συμμετοχή μελών και δομή

Καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής της η Διεθνής θεωρούνταν ως μια τεράστια και ισχυρή Οργάνωση. Ο αριθμός των μελών της όμως πάντα υπερεκτιμούνταν. Έτσι, ο εισαγγελέας, που τον Ιούνιο του 1870 έκανε αγωγή σε μερικούς από τους γάλλους ηγέτες της, ανέφερε ότι τα μέλη της στην Ευρώπη ανέρχονται σε 800.000. [5] Ένα χρόνο αργότερα, μετά την ήττα της Παρισινής Κομμούνας, οι Times του Λονδίνου έκαναν λόγο για δυόμισι εκατομμύρια. [6] Στη πραγματικότητα ο

αριθμός των μελών ήταν πολύ μικρότερος. Ακόμη και στους ίδιους ηγέτες και σ' εκείνους που ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τους αριθμούς, τούς ήταν δύσκολο στην εποχή τους να κάνουν εκτιμήσεις ακόμη και κατά προσέγγιση. Όμως με βάση το σημερινό επίπεδο έρευνας μπορεί να γίνει η υπόθεση, ότι στο αποκορύφωμά της η Οργάνωση μεταξύ 1871 και 1872 δεν υπερέβαινε τον αριθμό των 150.000 μελών.

Σε μια χρονική περίοδο μολαταύτα, όπου -με εξαίρεση τα αγγλικά συνδικάτα και το Γενικό Γερμανικό Εργατικό Σύλλογο- μετά δυσκολίας υπήρχαν αποτελεσματικές οργανώσεις της εργατικής τάξης, ο αριθμός αυτός ήταν εν τούτοις σημαντικός. Επιπλέον, πρέπει να είναι σαφές, ότι η Διεθνής καθ' όλη της διάρκεια της ύπαρξής της ήταν νόμιμη μόνο στη Μ. Βρετανία, την Ελβετία, το Βέλγιο και τις ΗΠΑ. Σε άλλες χώρες, στην καλύτερη περίπτωση, υπήρχε στα όρια της νομιμότητας και τα μέλη της ήταν εκτεθειμένα σε διώξεις. Ωστόσο, η Ένωση είχε την αξιοσημείωτη ικανότητα να ενώνει τις ξεχωριστές οργανώσεις της σ' ένα ενιαίο όλο. Μέσα σε λίγα χρόνια μετά την ίδρυσή της είχε κατορθώσει να ενώσει εκατοντάδες εργατικά σωματεία σε μια Οργάνωση. Μετά το 1868 προστέθηκαν σωματεία στην Ισπανία και στον απόηχο της Κομμούνας του Παρισιού αναπτύχθηκαν επίσης τμήματα στην Ιταλία, την Ολλανδία, τη Δανία και τη Πορτογαλία.

Παρ' όλα αυτά, τα μέλη της Διεθνούς αποτελούσαν μόνο ένα μικρό μέρος του συνόλου της εργατιάς. Στη Μ. Βρετανία η Διεθνής, με εξαίρεση τους εργάτες στις βιομηχανίες παραγωγής χάλυβα, η παρουσία της στο βιομηχανικό προλεταριάτο εξακολουθούσε να παραμένει αδύναμη. [7] Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών εργάζονταν στη βιοτεχνία ραψίματος, στη βιομηχανία ένδυσης, στην υποδηματοποιία και τα ξυλουργεία, δηλαδή σε τομείς όπου η εργατική τάξη ήταν πολύ καλά οργανωμένη και είχε αναπτύξει ιδιαίτερα την ταξική συνείδηση. Πουθενά οι εργοστασιακοί εργάτες δεν αποτέλεσαν ποτέ την πλειοψηφία, τουλάχιστον, αφότου η Οργάνωση εξαπλώθηκε και στη νότια Ευρώπη. Το άλλο μεγάλο εμπόδιο ήταν οι αποτυχίες στη προσπάθεια να κερδηθούν μέλη μέσα στους ανειδίκευτους εργάτες [8] -παρά τις κάποιες επιτυχίες που επιτεύχθηκαν πριν από το πρώτο Συνέδριο.

Η γέννηση της Διεθνούς

Η Μ. Βρετανία ήταν η πρώτη χώρα στην οποία έγιναν αιτήσεις για ένταξη στη Διεθνή. Στη συνέχεια, το Φεβρουάριο του 1865, προσχώρησε το συνδικάτο των χτιστών με περίπου 4.000 μέλη, και αμέσως μετά ακολούθησαν οι ενώσεις των εργατών στις κατασκευές καθώς και των υποδηματοποιών.

Στη Γαλλία η Διεθνής άρχισε να παίρνει μορφή τον Ιανουάριο του 1865 όταν ιδρύθηκε το πρώτο της τμήμα στο Παρίσι. Ωστόσο παρέμεινε πολύ αδύναμη, είχε μικρή ιδεολογική επιρροή και δεν κατάφερε επίσης να δημιουργήσει μια εθνική οργανωτική δομή. Παρ' όλα αυτά οι γάλλοι υποστηρικτές της Διεθνούς -στο μεγαλύτερο μέρος τους οπαδοί του μπουτουαλισμού του Προυντόν- κατόρθωσαν να επικρατήσουν ως η δεύτερη σε μέγεθος μεγάλη ομάδα στην πρώτη Διάσκεψη της Οργάνωσης.

Το επόμενο έτος η Διεθνής συνέχισε να επεκτείνεται και ίδρυσε τους πρώτους σημαντικούς οργανωτικούς πυρήνες στο Βέλγιο και στη γαλλόφωνη Ελβετία. Η απαγόρευση όμως συνασπισμών στη Πρωσία είχε ως συνέπεια, ότι η Διεθνής δεν μπόρεσε να ιδρύσει τμήματα στη Γερμανική Ένωση. Ο ισχυρός Γενικός Γερμανικός Εργατικός Σύλλογος με 5.000 μέλη, το πρώτο εργατικό κόμμα στην Ιστορία, ακολουθούσε μια αμφιλεγόμενη γραμμή διαλόγου με τον Ότο φον Μπίσμαρκ και στα πρώτα χρόνια της ύπαρξής της έδειχνε λίγο έως καθόλου ενδιαφέρον για τη Διεθνή. Αυτή την έλλειψη ενδιαφέροντος τη συμμερίζονταν και ο Βίλχελμ Λήμπκνεχτ, παρά του ότι πολιτικά βρισκόταν πολύ κοντά στον Μαρξ.

Η δραστηριότητα του Γενικού Συμβουλίου στο Λονδίνο ήταν αποφασιστική για την παραπέρα ισχυροποίηση της Διεθνούς.

Τον Σεπτέμβριο του 1866 η πόλη της Γενεύης φιλοξένησε το πρώτο Συνέδριο της Διεθνούς με 60 αντιπροσώπους από τη Μ. Βρετανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ελβετία. Εδώ, η Ένωση έκανε μια ιδιαίτερα θετική εκτίμηση για τα δύο πρώτα χρόνια από την ίδρυσή της, περισσότερα από εκατό συνδικάτα και πολιτικές οργανώσεις υποστήριζαν τη Διεθνή. Οι συμμετέχοντες στο Συνέδριο χωρίστηκαν σε δύο μπλοκ. Το πρώτο μπλοκ, που αποτελούνταν από βρετανούς αντιπροσώπους, τους λίγους Γερμανούς και την πλειοψηφία των Ελβετών, ακολούθησε τις οδηγίες του Γενικού Συμβουλίου, οι οποίες είχαν διατυπωθεί από τον Μαρξ (που δεν ήταν παρών στη Γενεύη). Το δεύτερο μπλοκ -οι γάλλοι σύνεδροι και ορισμένοι από τη γαλλόφωνη Ελβετία- σχημάτιζαν οι μπουτουαλιστές. Εκείνη τη χρονική περίοδο επικρατούσαν de facto μετριοπαθείς θέσεις.

Στηριζόμενοι στα ψηφίσματα που προετοίμασε ο Μαρξ, οι ηγέτες του Γενικού Συμβουλίου κατόρθωσαν με επιτυχία να περιθωριοποιήσουν τους μπουτουαλιστές στο Συνέδριο και να

πάρουν αποφάσεις σχετικά με την κρατική παρέμβαση να αποφασίζουν οι ίδιοι προς όφελός τους. Στο τελευταίο αυτό σημείο ο Μαρξ είχε εκφραστεί καθαρά: «Με την εφαρμογή τέτοιων νόμων... η εργατική τάξη σε καμιά περίπτωση δεν ενισχύει την εξουσία της κυβέρνησης. Το αντίθετο, μετατρέπει εκείνη την εξουσία, η οποία χρησιμοποιείται εναντίον της, σε δικό της υπηρέτη». [9]

Σ' αυτό προστίθεται, ότι οι «οδηγίες» του Μαρξ για το Συνέδριο της Γενεύης τόνιζαν τα θεμελιώδη καθήκοντα των συνδικάτων.

Αυξανόμενη δύναμη

Από τα τέλη του 1866 ενισχύθηκε η απεργιακή δραστηριότητα σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Υποστηρίχθηκε από μια μεγάλη μάζα εργατών και βοήθησε στο να συνειδητοποιηθεί η ίδια κατάσταση. Οι απεργίες αυτές αποτέλεσαν τον πυρήνα ενός νέου σημαντικού κύματος αγώνων.

Παρ' όλο που ορισμένες κυβερνήσεις εκείνη την περίοδο καθιστούσαν υπεύθυνη τη Διεθνή για τις κινητοποιήσεις, οι περισσότεροι από τους εργάτες που έπαιρναν μέρος σ' αυτούς τους αγώνες δεν γνώριζαν καν την ύπαρξή της. Αιτία των διαμαρτυριών τους ήταν οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης και εργασίας που αναγκάζονταν να υπομένουν. Οι κινητοποιήσεις οδήγησαν, ωστόσο, στο ότι άρχισε μια φάση επαφής και συντονισμού των απεργιακών κινημάτων με τη Διεθνή. Έτσι, υποστηρίχτηκαν από τη Διεθνή με διακηρύξεις και δηλώσεις αλληλεγγύης και συγκεντρώνονταν χρήματα για τους απεργούς. Παραπέρα, η Διεθνής υποστήριξε τους αγώνες ενάντια στην προσπάθεια των «αφεντικών» να αποδυναμώσουν την αντίσταση των εργατών.

Ήταν αυτός ο πρακτικός ρόλος της Διεθνούς, που έδειξε στους εργάτες, ότι η Οργάνωση αυτή εκπροσωπούσε τα συμφέροντά τους και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οδήγησε επίσης να ενταχθούν σ' αυτήν [10]. Εργάτες σε άλλες χώρες συγκεντρώναν χρήματα για την υποστήριξη των εργατών και συμφωνούσαν να μη δεχτούν καμιά εργασία, η οποία θα τους μετέτρεπε σε «βιομηχανικούς μισθοφόρους». Αυτό ανάγκαζε τα «αφεντικά» να ανταποκρίνονται σε πολλά αιτήματα των απεργών και να κάνουν συμβιβασμούς. Στις κοινότητες, που βρίσκονταν στο επίκεντρο των γεγονότων, προσελκύονταν εκατοντάδες νέα μέλη. Αργότερα, μια έκθεση του Γενικού Συμβουλίου διαπίστωνε: «Η Διεθνής Ένωση των Εργατών δεν πιέζει τους ανθρώπους να απεργήσουν για αυτό, αλλά είναι οι απεργίες που ωθούν τους ανθρώπους στην αγκαλιά της Διεθνούς Ένωσης των Εργατών». [11]

Ενισχυμένη από την επιτυχία της, τον αυξανόμενο αριθμό των μελών της και την πιο βελτιωμένη οργάνωσή της, η Διεθνής από το 1867 έκανε προόδους σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη.

Η Μ. Βρετανία όμως, παρέμεινε η χώρα στην οποία η Διεθνής είχε την μεγαλύτερη παρουσία. Κατά τη διάρκεια του έτους 1867 ο αριθμός των μελών αυξήθηκε με την ένταξη δεκάδων ακόμη οργανώσεων, περίπου στις 50.000. **[12]** Πουθενά αλλού ο αριθμός των μελών της Διεθνούς δεν έφθασε σε ένα τέτοιο επίπεδο. Παρ' όλα αυτά, τα επόμενα χρόνια στη Μ. Βρετανία, σε αντίθεση με το χρονικό διάστημα 1864-1867, ήταν σφραγισμένα από μια σχετική στασιμότητα. Υπήρχαν πολλοί λόγοι για αυτό. Ο πιο σημαντικός όμως ήταν ότι η Διεθνής δεν κατόρθωσε να οργανώσει τους εργάτες στα εργοστάσια καθώς και τους ανειδίκευτους εργάτες.

Επιπλέον, η αυξανόμενη θεσμοποίηση του εργατικού κινήματος συνέβαλε σε μια εξασθένηση της δραστηριότητας της Διεθνούς. Η νομιμοποίηση των συνδικάτων, η οποία έδωσε τέλος στο κίνδυνο δίωξης και καταστολής για τα μέλη τους, έκανε δυνατή στην «τέταρτη εξουσία» να αποκτήσει μια πραγματική παρουσία στη κοινωνία.

Η κατάσταση στην ήπειρο, όμως, ήταν διαφορετική. Στη Γερμανική Συνομοσπονδία πρακτικά δεν υπήρχαν συλλογικές διαπραγματεύσεις. Στο Βέλγιο οι απεργίες αντιμετωπίστηκαν με ένα κύμα καταστολής σαν να ήταν πράξεις πολέμου. Στην Ελβετία θεωρήθηκαν ως απόκλιση από το κανονικό, με την οποία το κατεστημένο δύσκολα μπορούσε να συμβιβαστεί. Στη Γαλλία οι απεργίες ήταν μεν νόμιμες από το 1864, οι δραστηριότητες όμως των πρώτων συνδικάτων υπόκεινταν όπως και πριν σε σκληρούς περιορισμούς.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση η Διεθνής, που είχε ενισχυθεί με νέα μέλη, συγκεντρώθηκε για το Συνέδριό της το 1867. Ο Μαρξ ήταν πλήρως απασχολημένος με τα τυπογραφικά δοκίμια για το «Κεφάλαιο» και δεν συμμετείχε ούτε στις συνεδριάσεις του Γενικού Συμβουλίου, στις οποίες έγινε επεξεργασία των προπαρασκευαστικών ντοκουμέντων, ούτε στο ίδιο το Συνέδριο. **[13]** Οι επιπτώσεις έγιναν φυσικά αισθητές, κάτι που φάνηκε στο ότι το Συνέδριο επικεντρώθηκε στην απλή αναφορά σχετικά με την ανάπτυξη της Οργάνωσης σε πάρα πολλές χώρες, συζητώντας κατά τα άλλα, χάρη στην ισχυρή αντιπροσώπευση των μουτουαλιστών, κυρίως θέματα προουντονιστικά.

Από τις πρώτες ημέρες της Διεθνούς στο μεγαλύτερο μέρος της γαλλόφωνης Ευρώπης ηγεμονικές ήταν οι ιδέες του Πруντόν. Στη Διεθνή οι μουτουαλιστές επί τέσσερα χρόνια αντιπροσώπευαν την μετριοπαθή πτέρυγα. Τα βρετανικά συνδικάτα, που αποτελούσαν την

πλειοψηφία, δεν συμμερίζονταν μεν τον αντικαπιταλισμό του Μαρξ, δεν ήταν όμως και σε θέση να επηρεάσουν την πολιτική της Οργάνωσης, την οποία (επιρροή) ήταν σε θέση να ασκούν οι οπαδοί του Προυντόν.

Ο Μαρξ έπαιξε αναμφίβολα ένα ρόλο-κλειδί σ' ένα μακροχρόνιο αγώνα για την αποδυνάμωση της επιρροής του Προυντόν στη Διεθνή. Οι αντιλήψεις του ήταν θεμελιώδους σημασίας για τη θεωρητική ανάπτυξη των ηγετών της και είχε την αξιοσημείωτη ικανότητα να πραγματοποιεί αυτές τις ιδέες ακόμη και σε κάθε μεγάλη ουσιαστική διαμάχη μέσα στην Οργάνωση. Οι ίδιοι οι εργάτες, ωστόσο, είχαν κρατήσει απόσταση από τις θεωρίες του Προυντόν. Κυρίως, η αποτελεσματικότητα των απεργιών έπεισε τους μπουτουαλιστές για τις εσφαλμένες τους αντιλήψεις. Έτσι, το ίδιο το εργατικό κίνημα απέδειξε, ότι, σε αντίθεση με τη θέση του Προυντόν, ήταν αδύνατο να διαχωριστούν τα κοινωνικο-οικονομικά από τα πολιτικά ζητήματα. **[14]**

Το Συνέδριο στις Βρυξέλλες το 1868 έκοψε στον μπουτουαλισμό τα φτερά. Η συνέλευση έφθασε στο αποκορύφωμά της με την έγκριση της πρότασης του De Paere, ζητώντας την κοινωνικοποίηση όλων των μέσων παραγωγής -ένα μεγάλο βήμα προς τα μπρος στη προσπάθεια να οριστεί η οικονομική βάση του σοσιαλισμού. Έτσι αυτό το σημείο δεν βρίσκονταν τώρα πλέον μόνο στα πρώτα βήματα που έκαναν μεμονωμένοι διανοούμενοι, αλλά αποτελούσε μέρος του προγράμματος μιας υπερεθνικής Οργάνωσης. Σε ό,τι αφορούσε τους τομείς γεωργία, ορυχεία και μεταφορές, το Συνέδριο αποφάσισε ότι υπάρχει αναγκαιότητα η γη να γίνει «καθολική κοινωνική ιδιοκτησία». **[15]** Μάλιστα διακρίθηκαν και οι καταστρεπτικές συνέπειες για το περιβάλλον εξαιτίας της ατομικής ιδιοκτησίας στα δάση. Αυτά μπορούν να ειπωθούν ως μια μεγάλη νίκη του Γενικού Συμβουλίου, και σήμαιναν ασφαλώς ότι για πρώτη φορά κατοχυρώθηκαν σοσιαλιστικές θεμελιώδεις αρχές σ' ένα πολιτικό πρόγραμμα μιας μεγάλης εργατικής Οργάνωσης.

Το Συνέδριο της Βασιλείας το 1869 ήταν επίσης ενδιαφέρον γιατί ο Μιχαήλ Μπακούνιν συμμετείχε στις συσκέψεις ως αντιπρόσωπος. Λίγο μετά, αφότου το 1869 εντάχθηκε στη Διεθνή, η επιρροή του διάσημου ρώσου επαναστάτη αυξήθηκε γρήγορα σε μερικά ελβετικά, ισπανικά και γαλλικά τμήματα (όπως επίσης και στην Ιταλία μετά την Παρισινή Κομμούνια), και ήδη στο Συνέδριο της Βασιλείας κατόρθωσε να επηρεάσει την έκβαση των συσκέψεων. Αφότου ο Μαρξ νίκησε οριστικά τους μπουτουαλιστές και το φάντασμα του Προυντόν βρήκε την οριστική του ανάπαυση, τώρα είχε να αντιμετωπίσει έναν πιο σκληρό αντίπαλο. Ο Μπακούνιν οικοδομούσε ένα νέο ρεύμα, τον αναρχισμό, και προσπαθούσε να αποκτήσει τον έλεγχο πάνω στην Οργάνωση.

Επέκταση σε όλη την Ευρώπη και αντιπολίτευση στο γερμανο-γαλλικό πόλεμο

Τα τέλη της δεκαετίας του εξήντα και οι αρχές της δεκαετίας του εβδομήντα ήταν μια περίοδος πλούσια σε κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Πολλοί εργάτες που συμμετείχαν στις ενέργειες διαμαρτυρίας, αποφάσισαν να έρθουν σε επαφή με τη Διεθνή.

Το 1869 φαινόταν μια σημαντική εξάπλωση της Διεθνούς Ένωσης των Εργατών σε όλη την Ευρώπη. Σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα, όπου η Διεθνής ήταν λίγο πολύ ισχυρή, τα μέλη της ίδρυσαν νέες οργανώσεις, οι οποίες ήταν εντελώς ανεξάρτητες από αυτές που ήδη υπήρχαν. Στη Μ. Βρετανία όμως, όπου τα συνδικάτα αποτελούσαν την κύρια βάση της Διεθνούς, αυτά δεν διέλυσαν φυσικά τις οργανωτικές τους δομές. Το Γενικό Συμβούλιο που είχε την έδρα του στο Λονδίνο, έπρεπε επομένως να εκπληρώνει ταυτόχρονα δύο καθήκοντα: Αφενός αποτελούσε ένα διεθνές «επιτελείο», αφετέρου ενεργούσε ως καθοδηγητικό όργανο για τη Μ. Βρετανία, όπου τα ενταγμένα συνδικάτα είχαν στη σφαίρα επιρροής τους 50.000 μέλη.

Στη Γαλλία η πολιτική καταστολής της Δεύτερης Αυτοκρατορίας του Κάιζερ φρόντισε, ώστε το έτος 1868 να γίνει έτος κρίσης για τη Διεθνή. Στο επόμενο έτος, αντίθετα, υπήρξε μια αναβίωση της Οργάνωσης, και νέοι ηγέτες, που άφησαν πίσω τους τις μουτουαλιστικές θέσεις, μετατοπίστηκαν στην πρώτη σειρά. Το αποκορύφωμα της ανάπτυξης για το γαλλικό τμήμα της Διεθνούς ήρθε το έτος 1870. Παρά την αξιοσημείωτη αύξησή της η Οργάνωση δεν κατόρθωσε, ωστόσο, ποτέ να «πατήσει πόδι» σε 38 από τις 90 διοικητικές περιφέρειες. Ο συνολικός αριθμός των μελών στη Γαλλία βρισκόταν κάπου μεταξύ 30.000 και 40.000.

[16] Αν και η Διεθνής δεν κατόρθωσε να αποτελέσει μια πραγματική μαζική Οργάνωση στη Γαλλία, εντούτοις για μια Οργάνωση το μέγεθός της ήταν σημαντικό, προκαλώντας έντονο ενδιαφέρον.

Στο Βέλγιο ο αριθμός των μελών την άνοιξη του 1870 έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο με πολλές δεκάδες χιλιάδες μέλη. Έτσι, στο Βέλγιο πιθανώς ο αριθμός των μελών να ήταν μεγαλύτερος απ' ό,τι στη Γαλλία. Το Βέλγιο ήταν ως εκ τούτου η χώρα στην οποία η Διεθνής Ένωση των Εργατών δεν είχε μόνο αριθμητικά την υψηλότερη συγκέντρωση σε μέλη, αλλά και την μέγιστη κοινωνική επιρροή. Μια θετική εξέλιξη ήταν επίσης εμφανής αυτή την περίοδο και στην Ελβετία.

Στη Βορειογερμανική Ένωση ο ενθουσιασμός για τη Διεθνή, παρά την ύπαρξη δύο εργατικών Οργανώσεων -του λασσαλικού Γενικού Γερμανικού Εργατικού Συλλόγου και του μαρξιστικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος- ήταν μικρός και η τάση ένταξης σ' αυτήν, απλά αδύναμη. Κατά τη διάρκεια των πρώτων τριών χρόνων της ύπαρξής της πρακτικά

αγνοήθηκε από τους γερμανούς ακτιβιστές λόγω του φόβου για διώξεις από τις γερμανικές αρχές. Η εικόνα άλλαξε μετά το 1868 με την αυξανόμενη φήμη και τις όλο και περισσότερες επιτυχίες της Διεθνούς στην Ευρώπη και τα δύο ανταγωνιζόμενα κόμματα επιδίωκαν τώρα να εκπροσωπήσουν τη Διεθνή στη Γερμανία.

Κάτω απ' αυτές τις γενικές συνθήκες, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από ανοιχτές αντιφάσεις μεταξύ των κρατών και της άνισης ανάπτυξής τους, η Διεθνής προετοίμασε το πέμπτο της Συνέδριο. Ωστόσο, το ξέσπασμα του γερμανο-γαλλικού πολέμου το 1870 δεν άφηνε άλλη επιλογή απ' το να ακυρωθεί το Συνέδριο. Η σύγκρουση στη καρδιά της Ευρώπης άλλαξε τις προτεραιότητες: Τώρα όλα εξαρτιόνταν απ' το να βοηθηθεί το εργατικό κίνημα, να διατυπώσει μια ανεξάρτητη θέση, μακριά από την εθνικιστική ρητορική εκείνης της περιόδου. Στην «Πρώτη Σύσταση του Γενικού Συμβουλίου σχετικά με τον γερμανο-γαλλικό πόλεμο» ο Μαρξ ζήτησε από τους γάλλους εργάτες να ανατρέψουν τον Λουδοβίκο Βοναπάρτη και να εξαφανίσουν την αυτοκρατορία του Κάιζερ, την οποία ίδρυσε αυτός 18 χρόνια πριν. Οι γερμανοί εργάτες απ' την πλευρά τους θα έπρεπε να αποτρέψουν, ώστε η ήττα του Βοναπάρτη να μην μπορεί να καταλήξει σε μια επίθεση ενάντια στο γαλλικό λαό: «Αυτό το μοναδικό μεγάλο γεγονός, άνευ προηγουμένου στην Ιστορία του παρελθόντος, ανοίγει την προοπτική για ένα φωτεινότερο μέλλον. Αποδεικνύει ότι, σε αντίθεση με την παλιά κοινωνία με την οικονομική της αθλιότητα και την πολιτική της παραφροσύνη, γεννιέται μια νέα κοινωνία, αρχή της οποίας θα είναι η ειρήνη, επειδή σε κάθε έθνος κυριαρχεί η ίδια αρχή –η εργασία! Πρωτοπόρα σ' αυτή τη νέα κοινωνία είναι η Διεθνής Ένωση των Εργατών». [17]

Η Διεθνής και η Παρισινή Κομμούνα

Μετά τη γερμανική νίκη στη Σεντάν και τη σύλληψη του Βοναπάρτη, ανακηρύχτηκε στη Γαλλία στις 4 Σεπτεμβρίου 1870 η Τρίτη Δημοκρατία. Αντιμέτωποι με τη νέα κυβέρνηση, η οποία ήθελε να αφοπλίσει την πόλη και αρνούμενη κάθε κοινωνική μεταρρύθμιση, οι κάτοικοι του Παρισιού στράφηκαν ενάντια στον Αδόλφο Θιέρσο και στις 18 Μαρτίου 1871 εγκαινίασαν το πρώτο μεγάλο πολιτικό γεγονός στην Ιστορία του εργατικού κινήματος: Την Παρισινή Κομμούνα.

Παρ' όλο που ο Μπακούνιν είχε ζητήσει από τους εργάτες να μετατρέψουν τον πατριωτικό πόλεμο σ' έναν επαναστατικό πόλεμο, [18] το Γενικό Συμβούλιο στο Λονδίνο αποφάσισε να σιωπήσει για αυτό. Ανατέθηκε στο Μαρξ το καθήκον να γράψει ένα κείμενο εν ονόματι της Διεθνούς, αλλά εκείνος καθυστέρησε τη δημοσίευση –για λόγους περίπλοκους, για λόγους που αντιπροσώπευαν μια βαθιά πεποίθηση. Ο Μαρξ είχε επίγνωση τόσο του πραγματικού

συσχετισμού δυνάμεων επί τόπου όσο και της αδυναμίας της Κομμούνας. Τού ήταν καθαρό, ότι η Κομμούνα είναι καταδικασμένη σε ήττα. Μια παθιασμένη διακήρυξη, η οποία θα γινόταν αποδεκτή με ενθουσιασμό από την Κομμούνα, εμπειρείχε τον κίνδυνο να ξυπνήσει ψεύτικες προσδοκίες στους εργάτες σε όλη την Ευρώπη, οι οποίες στη συνέχεια θα γίνονταν πηγή αποθάρρυνσης και δυσπιστίας. Τα άσχημα προαισθήματά του σύντομα αποδείχτηκαν βάσιμα. Στις 28 Μαΐου η Κομμούνα πνίγηκε στο αίμα. Δύο μέρες αργότερα ο Μαρξ εμφανίστηκε ξανά στο Γενικό Συμβούλιο με ένα χειρόγραφο που είχε τίτλο «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία». Το χειρόγραφο μετά την ανάγνωσή του έγινε ομόφωνα αποδεκτό και στη συνέχεια δημοσιεύτηκε με τα ονόματα όλων των μελών του Συμβουλίου. Αυτό το ντοκουμέντο άσκησε τις επόμενες βδομάδες μια τεράστια επιρροή, μεγαλύτερη απ' ό,τι όλα τα άλλα ντοκουμέντα του εργατικού κινήματος στον 19ο αιώνα.

Παρά την αιματηρή έκβαση στο Παρίσι, το κύμα των συκοφαντιών και την κρατική καταστολή σε όλη την Ευρώπη, η Διεθνής στον απόηχο της Κομμούνας γινόταν ακόμη πιο ισχυρή και γνωστή. Για τους καπιταλιστές και τις μεσαίες τάξεις αυτή αποτελούσε κίνδυνο για την κυρίαρχη τάξη πραγμάτων, για τους εργάτες όμως ενίσχυε την ελπίδα για ένα μέλλον χωρίς εκμετάλλευση και αδικία. **[19]** Το εξεγερμένο Παρίσι ατσάλωνε το εργατικό κίνημα και το ωθούσε να πάρει όλο και πιο ριζοσπαστικές θέσεις. Η πείρα έδειξε ότι η επανάσταση ήταν δυνατή και ότι στόχος έπρεπε να είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας, η οποία θα είναι εντελώς διαφορετική από την καπιταλιστική τάξη πραγμάτων. Η πείρα έδειξε όμως επίσης, ότι οι εργάτες έπρεπε να δημιουργήσουν για αυτό μόνιμες και καλά οργανωμένες μορφές της πολιτικής Ένωσης. **[20]**

Αυτή η τεράστια ζωντάνια ήταν παντού αισθητή. Η συμμετοχή στις συνεδριάσεις του Γενικού Συμβουλίου διπλασιάστηκε. Εφημερίδες που ήταν συνδεδεμένες με τη Διεθνή, δεν αύξησαν μόνο τον αριθμό τους αλλά αυξήθηκε και τι τιράζ τους. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη ήταν η αύξηση στο Βέλγιο και την Ισπανία, όπου το επίπεδο συμμετοχής των εργατών ήταν σημαντικό πολύ πριν την Παρισινή Κομμούνα. Επιπλέον, η Οργάνωση κατάφερε να ανοιχτεί στην Ιταλία. Παρ' όλο που ο Τζουζέπε Γκαριμπάλντι είχε απλά μια ασαφή αντίληψη για την Ένωση, **[21]** ο «Ήρωας των δυό κόσμων» αποφάσισε να την υποστηρίξει και υπέγραψε μια αίτηση ένταξης, στην οποία υπήρχε η ξακουστή φράση: «Η Διεθνής είναι ο ήλιος του μέλλοντος». **[22]** Η δημοσίευση αυτής της επιστολής σε δεκάδες εργατικές εφημερίδες και φυλλάδια συνέβαλε στο να ενταχθούν πολλοί αναποφάσιστοι στην Οργάνωση.

Η Διεθνής τον Οκτώβριο του 1871 εγκαινίασε ένα νέο τμήμα στη Πορτογαλία. Στη Δανία τον ίδιο μήνα άρχισαν να συνδέονται μεταξύ τους τα περισσότερα από τα νεοϊδρυθέντα συνδικάτα στη Κοπεγχάγη και τη Γιουτλάνδη. Μια άλλη σημαντική εξέλιξη ήταν η ίδρυση

ιρλανδικών εργατικών τμημάτων στη Μ. Βρετανία. Ο ηγέτης τους Τζων ΜακΝτόνελ διορίστηκε αντεπιστέλλον μέλος του Γενικού Συμβουλίου για την Ιρλανδία. Απροσδόκητες αιτήσεις ένταξης έρχονταν από διαφορετικές γωνιές του κόσμου: Έτσι, δεν ήθελαν να ενταχθούν στη Διεθνή μόνο μερικοί άγγλοι εργάτες από την Καλκούτα, αλλά και ομάδες εργατών στην Αυστραλία και το Κράιστσερς της Νέας Ζηλανδίας. Το ίδιο ίσχυε και για μια σειρά βιοτεχνών στο Μπουένος Άιρες.

Η Διάσκεψη του Λονδίνου το 1871

Είχαν περάσει δυό χρόνια από το τελευταίο Συνέδριο της Διεθνούς, όμως υπό τις υφιστάμενες συνθήκες δεν μπορούσε να λάβει χώρα ένα νέο συνέδριο. Γι' αυτό το Γενικό Συμβούλιο αποφάσισε να συγκαλέσει μια Διάσκεψη στο Λονδίνο. Παρ' όλες τις προσπάθειες να γίνει αυτό το γεγονός όσο το δυνατό πιο αντιπροσωπευτικό, δεν ήταν στη πραγματικότητα παρά μια διευρυμένη συνεδρίαση του Γενικού Συμβουλίου. Ο Μαρξ είχε από πριν ανακοινώσει ότι η Διάσκεψη θα ασχολούνταν «αποκλειστικά με οργανωτικά και στρατηγικά ζητήματα», [23] ενώ θα έπρεπε να αφεθούν στην άκρη οι θεωρητικές συζητήσεις.

Ο Μαρξ με όλη τη δύναμή του τάχθηκε υπέρ των ακόλουθων προτεραιοτήτων: Αναδιοργάνωση της Διεθνούς· αποτελεσματική υπεράσπιση της από εχθρικές δυνάμεις· εκτόπιση της αυξανόμενης επιρροής του Μπακούνιν. Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης ήταν, με μεγάλη απόσταση, ο πιο δραστήριος αντιπρόσωπος· πήρε το λόγο 102 φορές, μπλοκάρισε προτάσεις που δεν ανταποκρίνονταν στις αντιλήψεις του, και κατόρθωσε να τραβήξει με το μέρος του εκείνους που μέχρι τότε δεν είχαν ακόμη πειστεί. [24] Η συνάντηση στο Λονδίνο επιβεβαίωσε τη βαρύτητα του Μαρξ στην Οργάνωση όχι μόνο ως θεωρητική κεφαλή της, αλλά και ως έναν από τους πιο μάχιμους και ικανότατους ακτιβιστές.

Η πιο σημαντική απόφαση της Διάσκεψης και ο λόγος που θα έπρεπε αργότερα να την θυμάται κανείς, ήταν η υιοθέτηση του Ψηφίσματος ΙΧ που πρότεινε ο Εντουάρ Βαγιάν. Ο ηγέτης των μπλανκιστών, των οποίων οι δυνάμεις που έμειναν μετά το τέλος της Κομμούνας εντάχθηκαν στη Διεθνή, πρότεινε η Οργάνωση να μετατραπεί σε ένα συγκεντρωτικό, πειθαρχημένο κόμμα υπό την ηγεσία του Γενικού Συμβουλίου. Παρά τις κάποιες διαφορές, ιδιαίτερα για τη μπλανκιστική θέση ότι για μια επανάσταση είναι επαρκής ένας αυστηρά οργανωμένος μικρός πυρήνας ακτιβιστών, ο Μαρξ δεν δίστασε να συνάψει συμμαχία με την ομάδα του Βαγιάν. Αυτό δεν συνέβη μόνο για να ισχυροποιηθεί η αντιπολίτευση απέναντι στον αναρχισμό του Μπακούνιν μέσα στη Διεθνή. Πολύ περισσότερο, επρόκειτο για την οικοδόμηση μιας ευρύτερης συναίνεσης σχετικά με τη νέα φάση της ταξικής πάλης, που

θεωρούνταν αναγκαία για αλλαγές. Το ψήφισμα που εγκρίθηκε στο Λονδίνο διαπίστωνε στην ουσία τα εξής: «Στον αγώνα του ενάντια στη συλλογική εξουσία των ιδιοκτητριών τάξεων, το προλεταριάτο μπορεί να δράσει ως τάξη τότε μόνο, όταν το ίδιο σχηματιστεί ως ιδιαίτερο πολιτικό κόμμα, σε αντίθεση με όλα τα άλλα παλιά κόμματα που δημιουργήθηκαν από τις ιδιοκτήτριες τάξεις. Αυτός ο σχηματισμός του προλεταριάτου ως πολιτικό κόμμα είναι απαραίτητος για να διασφαλιστεί ο θρίαμβος της κοινωνικής επανάστασης και του ύψιστου στόχου της, της άρσης των τάξεων. Η ήδη μέσω της οικονομικής πάλης επιτευχθείσα ένωση των δυνάμεων της εργατικής τάξης, πρέπει να χρησιμεύσει στα χέρια αυτής της τάξης επίσης ως μοχλός στη πάλη της ενάντια στη πολιτική εξουσία των εκμεταλλευτών της».

Το συμπέρασμα ήταν σαφές: «Η κοινωνική χειραφέτηση των εργατών είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την πολιτική της χειραφέτησης». **[25]**

Ενώσω το Συνέδριο στη Γενεύη το 1866 τόνιζε τη σημασία των συνδικάτων, το κέντρο βάρους στη Διάσκεψη του Λονδίνου μετατοπίστηκε στη κατεύθυνση του άλλου βασικού μέσου (πάλης) του σύγχρονου εργατικού κινήματος: στο πολιτικό κόμμα. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί, ότι η κατανόηση για το τι σήμαινε «κόμμα», ήταν τότε πολύ ευρύτερη απ' ό,τι αυτή κατανοούνταν στον 20ο αιώνα. **[26]**

Κατά του Ψηφίσματος ΙΧ τάχθηκαν στη Διάσκεψη του Λονδίνου μόνο τέσσερις αντιπρόσωποι. Παρ' όλα αυτά η νίκη του Μαρξ σύντομα αποδείχτηκε ασήμαντη, επειδή η έκκληση να οικοδομηθούν σε κάθε χώρα δομές που να αντιστοιχούν σε πολιτικό κόμμα και να δοθούν περισσότερες αρμοδιότητες στο Γενικό Συμβούλιο, είχαν μεγάλες επιπτώσεις στην εσωτερική ζωή της Διεθνούς. Η Διεθνής δεν ήταν ακόμη έτοιμη να περάσει γρήγορα από ένα εύκαμπο σ' ένα ενιαίο οργανωτικό μοντέλο. **[27]**

Ο Μαρξ ήταν πεπεισμένος ότι σχεδόν όλες οι μεγάλες οργανώσεις και τα τοπικά τμήματα θα υποστήριζαν τα ψηφίσματα της Διάσκεψης, εκτίμησε όμως λάθος την κατάσταση. Έτσι, μια Ομοσπονδία της Διεθνούς, η οποία βρισκόταν στο ελβετικό καντόνι Γιούρα, συγκάλεσε στις 12 Νοεμβρίου ένα δικό της Συνέδριο στη μικρή κοινότητα Sonvilier και ίδρυσε εκεί επίσημα, παρά την απουσία του Μπακούνιν, ένα αντιπολιτευτικό ρεύμα μέσα στη Διεθνή.

Παρ' όλο που η αντίδραση αυτής της Ομοσπονδίας δεν ήταν απρόσμενη, ο Μαρξ μάλλον ξαφνιασθηκε, όταν και αλλού φαίνονταν σημάδια ανησυχίας, μάλιστα και ανοιχτής ανταρσίας ενάντια στη πολιτική γραμμή του Γενικού Συμβουλίου. Σ' ένα μεγαλύτερο αριθμό χωρών οι αποφάσεις στο Λονδίνο αξιολογήθηκαν ως απαράδεκτη ανάμιξη στη τοπική

πολιτική αυτονομία. Μάλιστα η Ομοσπονδία του Βελγίου, η οποία είχε προσπαθήσει να μεσολαβήσει ανάμεσα στα δυό διαφορετικά στρατόπεδα, άρχισε τώρα να παίρνει μια σαφή πιο κριτική στάση απέναντι στους Λονδρέζους, και οι Ολλανδοί αργότερα πήραν επίσης απόσταση από το Γενικό Συμβούλιο. Στη νότια Ευρώπη, όπου οι αντίθετες τάσεις επέδρασαν ακόμη πιο έντονα, η αντιπολίτευση σύντομα απέκτησε σημαντική υποστήριξη. Στη πραγματικότητα, η συντριπτική πλειοψηφία των μελών της Διεθνούς στην Ιβηρική τάχθηκε ενάντια στη θέση του Γενικού Συμβουλίου και υποστήριξε τις ιδέες του Μπακούνιν. Στην Ιταλία επίσης τα αποτελέσματα της Διάσκεψης στο Λονδίνο τα είδαν αρνητικά. Έτσι, το ιδρυτικό συνέδριο της ιταλικής Ομοσπονδίας αντιτάχθηκε στη γραμμή του Γενικού Συμβουλίου, μάλιστα με τον πιο ριζοσπαστικό τρόπο: Αποφάσισε να μην συμμετέχει στο επόμενο Συνέδριο της Διεθνούς, προτείνοντας ένα «αντιεξουσιαστικό Γενικό Συνέδριο» [28] το οποίο θα έπρεπε να λάβει χώρα στο Νόιενμπουργκ της Ελβετίας. Αυτό θα αποδεικνύονταν ως η πρώτη πράξη της επικείμενης διάσπασης.

Αυτές οι αντιπαραθέσεις έβλαψαν επίσης και τις σχέσεις των μελών μεταξύ τους στο Λονδίνο. Έτσι, η σχέση μεταξύ του Μαρξ και των δυό συναγωνιστών του, του Τζων Χέιλς και του Γιόχαν Γκέοργκ Εκάριους, αναπτύχθηκε προς το χειρότερο, καθώς και στη Μ. Βρετανία άρχισαν να ξεσπούν οι πρώτες εσωτερικές συγκρούσεις. Υποστήριξη για το Γενικό Συμβούλιο ήρθε από την πλειοψηφία των Ελβετών, τους Γάλλους (τώρα ως επί το πλείστον μπλανκιστές), τους αδύναμους Γερμανούς, τα πρόσφατα ιδρυθέντα τμήματα στη Δανία, από την Ιρλανδία, τη Πορτογαλία και τις ανατολικοευρωπαϊκές ομάδες στην Ουγγαρία και τη Βοημία. Συνολικά όμως υπήρξε πολύ μικρότερη επιδοκιμασία από αυτή που προσδοκούσε ο Μαρξ μετά τη Διάσκεψη στο Λονδίνο.

Η αντιπολίτευση απέναντι στο Γενικό Συμβούλιο διέφερε στο χαρακτήρα της και συχνά είχε κυρίως προσωπικά κίνητρα. Εντούτοις, παρά τη γοητεία που άσκησαν σε ορισμένες χώρες οι θεωρίες του Μπακούνιν και παρά την ικανότητα ενός Guillaumes να ενώσει τους διάφορους αντιπολιτευόμενους, η κύρια κινητήρια δύναμη ενάντια στο ψήφισμα που εγκρίθηκε σχετικά με την «πολιτική της εργατικής τάξης», οφειλόταν στο ότι το περιβάλλον της Διεθνούς δεν ήταν έτοιμο να συναινέσει με το ποιοτικό βήμα προς τα μπρος που προτάθηκε από τον Μαρξ. Έτσι όχι μόνο το μπακουνικό ρεύμα, αλλά και το μεγαλύτερο μέρος των Ομοσπονδιών καθώς και των τοπικών τμημάτων, έβλεπε την αρχή της αυτονομίας και το σεβασμό των διάφορων ιδιαιτεροτήτων ως ακρογωνιαίο λίθο της Διεθνούς. Η εσφαλμένη εκτίμηση του Μαρξ σ' αυτό το ζήτημα οδήγησε στην επιτάχυνση της κρίσης της Οργάνωσης. [29]

Το τέλος της Διεθνούς

Η τελευταία μάχη σημειώθηκε στο τέλος του καλοκαιριού του 1872. Το πέμπτο Συνέδριο της Διεθνούς έλαβε χώρα το Σεπτέμβριο στη Χάγη. Παρόντες ήταν 65 αντιπρόσωποι από δεκατέσσερις χώρες. Η κρίσιμη σημασία του Συνεδρίου οδήγησε τον Μαρξ να παραστεί ο ίδιος, συνοδευόμενος από τον Ένγκελς. **[30]** Ήταν το μοναδικό Συνέδριο που συμμετείχε.

Η αντιπροσωπευτικότητα των αντιπροσώπων, όμως, ήταν με το κεφάλι προς τα κάτω, επειδή δεν αντανάκλούσε τον πραγματικό συσχετισμό δυνάμεων μέσα στην Οργάνωση. Τα γαλλικά τμήματα ωθήθηκαν στο περιθώριο και η νομιμότητα των εκπροσώπων τους ήταν ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μπλοκ των αντιπροσώπων προέρχονταν από τη Γαλλία. Στη συνέχεια ακολουθούσαν οι γερμανοί αντιπρόσωποι, οι οποίοι αποτελούσαν σχεδόν το ένα τέταρτο των αντιπροσώπων, οι οποίοι όμως δεν είχαν τμήματα στα πλαίσια της Διεθνούς. Άλλοι αντιπρόσωποι ήταν εξουσιοδοτημένοι από το Γενικό Συμβούλιο και, επομένως, δεν αντιπροσώπευαν τη βούληση κάποιου τμήματος.

Η αποδοχή των ψηφισμάτων του Συνεδρίου της Χάγης ήταν δυνατή μόνο εξαιτίας αυτής της παραμορφωμένης σύνθεσης. Η πιο σημαντική απόφαση που ελήφθη στη Χάγη, βρισκόνταν στο Ψήφισμα ΙΧ της Διάσκεψης του Λονδίνου του 1871, που έπρεπε να γίνει αποδεκτό ως Άρθρο 7α στα Καταστατικά της Ένωσης. Η πολιτική πάλη ήταν τώρα το αναγκαίο μέσο για την αναδιοργάνωση της κοινωνίας, επειδή: «Οι κύριοι της γης και οι κύριοι του κεφαλαίου θα εκμεταλλεύονται πάντα τα πολιτικά τους προνόμια για την υπεράσπιση και διαιώνιση των πολιτικών τους μονοπωλίων και την υποδούλωση της εργασίας. Η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας έχει μετατραπεί επομένως σε μεγάλο καθήκον της εργατικής τάξης». **[31]**

Η Διεθνής είχε τώρα αλλάξει σημαντικά σε σύγκριση με την περίοδο ίδρυσής της: Έτσι, η ριζοσπαστική δημοκρατική παράταξη είχε αποχωρήσει από την Οργάνωση, αφότου περιθωριοποιήθηκε μέσα στην αυξανόμενη μάζα. Μετά είχαν εκτοπιστεί οι μουτουαλιστές και πολλοί από τους ακτιβιστές τους έγιναν μαρξιστές. Επομένως οι ρεφορμιστές δεν αποτελούσαν πλέον την πλειοψηφία των μελών της Ένωσης (με την εξαίρεση της Μ. Βρετανίας), και ο αντικαπιταλισμός είχε γίνει πολιτική γραμμή όλης της Ένωσης. Αυτό ίσχυε επίσης για τις πρόσφατες κατευθύνσεις που προέκυψαν, όπως το αναρχικό-κολεκτιβιστικό ρεύμα. Παρ' όλο που κατά τη διάρκεια των ετών, στα οποία υπήρχε η Διεθνής, είχε υπάρξει ένα σχετικό μέτρο οικονομικής ανόδου, στην οποία οι συνθήκες διαβίωσης σε ορισμένες περιπτώσεις ανακούφιζαν κάπως, οι εργάτες κατανοούσαν ότι η πραγματική αλλαγή δεν μπορούσε να επιτευχθεί με τέτοιες βελτιώσεις, αλλά μόνο με το τέλος της εκμετάλλευσης των ανθρώπων. Τεκμηρίωναν τους αγώνες τους με όλο και περισσότερα αιτήματα, τα οποία αντιστοιχούσαν στις δικές τους υλικές ανάγκες και λιγότερο στο όνομα των πολιτικών ομάδων στις οποίες ανήκαν.

Η συνολική κατάσταση άλλαξε επίσης ριζικά. Έτσι η ένωση της Γερμανίας το 1871 είχε σημαίνει την αρχή μιας νέας εποχής, στην οποία το εθνικό κράτος έγινε το γενικό σημείο αναφοράς σε ζητήματα πολιτικής, νομικής και εδαφικής ταυτότητας. Η εξέλιξη αυτή έθετε ζητήματα σε κάθε υπερεθνικό σώμα, το οποίο δεν χρηματοδοτούνταν μόνο με συνδρομές των μελών που συλλέγονταν ξεχωριστά σε κάθε χώρα, αλλά ζητούσε επίσης από τα μέλη του να παραιτηθούν από ένα σημαντικό μέρος των πολιτικών καθοδηγητικών τους λειτουργιών προς όφελός του. Την ίδια περίοδο οι αυξανόμενες διαφορές ανάμεσα στα εθνικά κινήματα και τις Οργανώσεις, δυσκόλευαν το Γενικό Συμβούλιο να διατυπώσει μια γενική πολιτική γραμμή, η οποία θα ήταν σε θέση να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις όλων των συμμετεχόντων.

Είναι βέβαια σωστή η υπόδειξη ότι η Διεθνής αποτελούσε από την αρχή μια συγκέντρωση διάφορων συνδικάτων και πολιτικών ενώσεων, που δεν ήταν εύκολο να συμβιβαστούν μεταξύ τους, και ότι αυτό θα συνοδευόταν από έναν ασυνήθιστο βαθμό ευαισθησίας και διαφορετικές τάσεις. Ωστόσο το 1872 οι διάφορες Οργανώσεις της Ένωσης και, για να ειπωθεί γενικά, των ταξικών κινήματων των εργατών, δεν ήταν εξοπλισμένες με ένα σαφές πολιτικό πρόγραμμα, και δεν ήταν επίσης καλύτερα οργανωμένες. Η νομιμοποίηση των βρετανικών συνδικάτων επέτρεψε σ' αυτά να γίνουν ένα επίσημο κομμάτι της εθνικής πολιτικής ζωής. Η Ομοσπονδία στο Βέλγιο στο πλαίσιο της Διεθνούς ήταν μια ιδιαίτερα διακλαδωμένη Οργάνωση με μια πολιτική ηγεσία, η οποία ήταν σε θέση να διατυπώνει σημαντικές δικές της θεωρητικές προσεγγίσεις. Η Γερμανία είχε δυό εργατικά κόμματα, το Σοσιαλδημοκρατικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα και τον Γενικό Γερμανικό Εργατικό Σύλλογο, που και οι δυό είχαν κοινοβουλευτική εκπροσώπηση. Οι γάλλοι εργάτες από τη Λυών μέχρι το Παρίσι είχαν ήδη προσπαθήσει την «έφοδο στον ουρανό», και η ισπανική Ομοσπονδία βρίσκονταν λίγο πριν απ' τη δημιουργία της σε μεγάλη μαζική Οργάνωση. Παρόμοιες αλλαγές είχαν προκύψει και σε άλλες χώρες.

Η αρχική μορφή επομένως της Διεθνούς ξεπεράστηκε, όπως επίσης είχε φθάσει στο τέλος της και η αρχική της αποστολή. Το καθήκον δεν βρισκόταν πλέον να προετοιμάζει απεργίες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ή να τις υποστηρίζει. Ούτε και θα μπορούσε απλά να είναι θέμα σύγκλησης συνεδρίων, τα οποία θα έπρεπε να συζητούν για τη σκοπιμότητα των συνδικάτων ή την αναγκαιότητα κοινωνικοποίησης της γης και των μέσων παραγωγής. Τέτοια θέματα ανήκαν τώρα στη συλλογική κληρονομιά όλης της Οργάνωσης. Μετά την Παρισινή Κομμούνια η πραγματική πρόκληση για το εργατικό κίνημα ήταν μια επαναστατική: Τι πρέπει να γίνει οργανωτικά για να δοθεί ένα τέλος στο καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και να ανατραπούν οι θεσμοί του αστικού κράτους; Το ζήτημα δεν ήταν πλέον πως μπορεί να μεταρρυθμιστεί η υπάρχουσα κοινωνία, αλλά πως θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια νέα κοινωνία. **[32]**

Παρ' όλο που τα εργατικά κόμματα είχαν προκύψει κάτω από τις πιο διαφορετικές μορφές στις διάφορες χώρες, δεν έπρεπε σε καμιά περίπτωση να υποταχθούν στα εθνικά συμφέροντα. [33] Η πάλη για το σοσιαλισμό δεν έπρεπε να περιοριστεί σ' αυτά. Ακριβώς, κάτω απ' τις νέες ιστορικές συνθήκες έπρεπε ο διεθνισμός να παραμείνει παραπέρα το σημείο προσανατολισμού για το προλεταριάτο, καθώς και το μέσο για την ανοσοποίηση ενάντια στο θανατηφόρο εναγκαλισμό του κράτους και του καπιταλιστικού συστήματος.

Αυτό που συνέβη στην πρωινή συνεδρίαση της 6ης του Σεπτέμβρη 1872, της δραματικής φάσης του Συνεδρίου, ήταν η τελευταία πράξη της Διεθνούς, όπως αυτή είχε σχεδιαστεί και οικοδομηθεί. Έτσι ο Ένγκελς, προς έκπληξη των παρόντων, σηκώθηκε και πήρε το λόγο. Πρότεινε, ότι η έδρα του Γενικού Συμβουλίου για τα έτη 1872-1873 θα έπρεπε να μεταφερθεί στη Νέα Υόρκη και ότι αυτό θα έπρεπε να απαρτίζεται από μέλη τού εκεί Συμβουλίου της Ομοσπονδίας. [34] Έτσι ο Μαρξ και άλλοι «ιδρυτές» δεν αποτελούσαν πλέον μέρος του κεντρικού οργάνου της Ένωσης. Αντ' αυτού το όργανο αυτό θα απαρτίζονταν τώρα από ανθρώπους, των οποίων τα ονόματα ήταν άγνωστα.

Ακόμη και πολλοί οπαδοί της «πλειοψηφίας» καταψήφισαν τη μεταφορά στη Νέα Υόρκη, η οποία θα ισοδυναμούσε με το τέλος της Διεθνούς ως λειτουργική δομή. Το ότι η απόφαση τελικά λήφθηκε με οριακή πλειοψηφία τριών ψήφων (26 υπέρ και 23 κατά), οφειλόταν στο ότι εννέα αντιπρόσωποι απείχαν και αυτό αιτιολογούνταν με το γεγονός, ότι ορισμένα μέλη της «μειοψηφίας» έβλεπαν με ευχαρίστηση να μεταφέρεται το Όργανο σ' έναν τόπο μακριά από τα κέντρα δραστηριότητάς τους. Ένας παράγοντας για την μεταφορά ήταν ασφαλώς ότι ο Μαρξ προτιμούσε να παραδώσει τη Διεθνή απ' το να την βλέπει στα χέρια των αντιπάλων του. Η παρακμή της Διεθνούς που θα ακολουθούσε ασφαλώς μετά την μεταφορά του Γενικού Συμβουλίου στη Νέα Υόρκη, ήταν σε κάθε περίπτωση προτιμότερη από μια μακρά και καταστρεπτική ακολουθία «εμφυλίων πολέμων».

Παρ' όλα αυτά δεν είναι πειστικό το επιχείρημα που προβάλλουν πολλοί, [35] ότι η διαμάχη ανάμεσα στα δύο κύρια ρεύματα ή, ενδεχομένως, μεταξύ των εκπροσώπων τους, τον Μαρξ και τον Μπακούνιν, ήταν η κύρια αιτία της παρακμής της Διεθνούς -παρά το μεγάλο βεληγεκές των δυό ανδρών. Πολύ περισσότερο, ήταν οι αλλαγές που λάμβαναν χώρα σ' όλο τον κόσμο, οι οποίες άφηναν να φαίνεται ότι η Διεθνής επιβιώνει: Η ανάπτυξη και ο μετασχηματισμός των οργανώσεων του εργατικού κινήματος, η ισχυροποίηση του εθνικού κράτους ως αποτέλεσμα της ιταλικής και της γερμανικής ένωσης, η επέκταση της Διεθνούς σε χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία (όπου οι οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις ήταν εντελώς διαφορετικές απ' ό,τι στη Μ. Βρετανία και τη Γαλλία), η τάση των βρετανικών συνδικάτων στη κατεύθυνση μιας ακόμη μεγαλύτερης μετριοπάθειας και όχι τελευταία, η

καταστολή που ακλούθησε μετά την Παρισινή Κομμούνια. Όλοι αυτοί οι παράγοντες μαζί δεν επέτρεπαν πλέον να φαίνεται ως κατάλληλη η αρχική οικοδόμηση της Διεθνούς στη νέα εποχή.

Σ' αυτό το σενάριο, αποτυπωμένο ισχυρά από φυγόκεντρες τάσεις, οι εξελίξεις στη ζωή της Διεθνούς και των πιο σημαντικών πρωταγωνιστών της, έπαιξαν φυσικά και αυτές ένα ρόλο. Για παράδειγμα, η Διάσκεψη στο Λονδίνο δεν ήταν σε μεγάλο βαθμό το σωτήριο γεγονός που είχε ελπίζει ο Μαρξ. Το αντίθετο, η αδυσώπητη διαμάχη στην ολομέλεια επιδείνωσε την εσωτερική κρίση, επειδή οι διαθέσεις που επικρατούσαν δεν υποχωρούσαν και έλειπε η διορατικότητα που θα ήταν αναγκαία για να μπορεί να αποτραπεί η ενίσχυση της θέσης του Μπακούιν και του ρεύματός του. [36] Η Διάσκεψη στο Λονδίνο αποδείχτηκε για τον Μαρξ πύρρειος νίκη. Η προσπάθεια να επιλυθούν οι εσωτερικές διαμάχες, οδήγησε απλά στο να γίνουν αυτές ακόμη πιο έντονες. Στη πραγματικότητα όμως οι αποφάσεις στο Λονδίνο επιτάχυναν ένα προτσές, το οποίο βρισκόταν προ πολλού σε εξέλιξη και που ήταν αδύνατο να σταματήσει.

Συμπέρασμα

Αυτή η σημαντική Οργάνωση που ιδρύθηκε το 1864, η οποία για πάνω από οκτώ χρόνια, όχι μόνο υποστήριξε με επιτυχία απεργίες και αγώνες, αλλά είχε αναπτύξει και ένα αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα, τελικά κατέρρευσε στο Συνέδριο της Χάγης. Αλλά παρ' όλα αυτά, το εργατικό κίνημα τις επόμενες δεκαετίες αποφάσισε ένα σοσιαλιστικό πρόγραμμα, επεκτάθηκε σε όλη την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο και δημιούργησε νέες δομές υπερεθνικού συντονισμού. Πέρα από τη συνέχεια των ονομάτων (η Δεύτερη Διεθνής υπήρξε από το 1889 έως το 1916, η Τρίτη Διεθνής από το 1919 έως το 1943) κάθε μια από αυτές τις Οργανώσεις αναφερόταν στις αξίες και τις διδασκαλίες της Πρώτης Διεθνούς. Το επαναστατικό της μήνυμα επομένως ήταν εξαιρετικά γόνιμο και με τον καιρό προκάλεσε επιτυχίες που ήταν σημαντικότερες απ' ό,τι αυτές που επιτεύχθηκαν κατά τη διάρκεια της ύπαρξής της.

Η Διεθνής βοήθησε τους εργάτες να κατανοήσουν ότι η απελευθέρωση της εργασίας δεν μπορούσε να επιτευχθεί σε μια χώρα αλλά έπρεπε να αποτελεί διεθνές καθήκον. Διέδωσε ανάμεσα στους εργάτες και τη συνείδηση, ότι αυτός ο ίδιος ο στόχος έπρεπε να επιτευχθεί μέσω της δικής τους ικανότητας να οργανώνονται αντί να αναθέτουν την πραγματοποίηση των δικών τους συμφερόντων σε οποιεσδήποτε άλλες δυνάμεις. Και ότι -εδώ η συνεισφορά του Μαρξ ήταν αποφασιστική- είναι σημαντικό, να γίνει υπέρβαση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και της μισθωτής εργασίας, επειδή βελτιώσεις στα πλαίσια του

υπάρχοντος συστήματος, όσο απαραίτητη και αν είναι η πάλη για αυτές, δεν θα εξαφάνιζαν την εξάρτηση από την κυριαρχία των κεφαλαιοκρατών.

Μια τάφος χωρίζει τις ελπίδες εκείνης της εποχής από την αμφιβολία, που είναι σήμερα για μας χαρακτηριστική, χωρίζει το «αντισυστημικό θάρρος» και την αλληλεγγύη της εποχής της Διεθνούς από την ιδεολογική υποταγή και τον ατομικισμό του σημερινού κόσμου, ο οποίος μορφοποιήθηκε από τη νεοφιλελεύθερη ανταγωνιστική σκέψη και την ιδιωτικοποίηση. Ο ενθουσιασμός για την πολιτική μεταξύ των εργατών που συγκεντρώθηκαν το 1864 στο Λονδίνο, βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με την απάθεια και την παραίτηση που επικρατούν σήμερα.

Σε μια χρονική περίοδο όπου ο κόσμος της εργασίας επιστρέφει στις συνθήκες εκμετάλλευσης που μοιάζουν με αυτές του 19ου αιώνα, το έργο της Διεθνούς έχει γίνει και πάλι επίκαιρο. Η σημερινή βαρβαρότητα της «παγκόσμιας τάξης πραγμάτων», οι οικολογικές καταστροφές που προκαλούνται από το σημερινό τρόπο παραγωγής, το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των λίγων πλούσιων εκμεταλλευτών και της συντριπτικής φτωχής πλειοψηφίας, η καταπίεση των γυναικών, ο θυελλώδης άνεμος του πολέμου, ο ρατσισμός και ο σωβινισμός, απαιτούν επιτακτικά από το σύγχρονο εργατικό κίνημα να αναδιοργανωθεί στη βάση δυό θεμελιωδών αρχών της Διεθνούς: Πολυμορφία δομών, ριζοσπαστικότητα στόχων. Οι στόχοι που τέθηκαν πριν από 150 χρόνια στην Οργάνωση που ιδρύθηκε στο Λονδίνο είναι σήμερα επίκαιροι όσο ποτέ. Για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του παρόντος, η νέα Διεθνής δεν μπορεί να διαφύγει από αυτή τη διπλή απαίτηση: Πρέπει να είναι πλουραλιστική και αντικαπιταλιστική.

Ο Marcello Musto είναι κοινωνικός επιστήμονας, καθηγητής πανεπιστημίου στο Τορόντο του Καναδά

Πηγή: Z. Zeitschrift Marxistische Erneuerung, τεύχ. 99, Σεπτέμβριος 2014

από orizondas.blogspot.gr

Σημειώσεις

[1] Το άρθρο αυτό βασίζεται στην εισαγωγή του: Marcello Musto (Hrg.), Workers Unite! The International 150 Years Later, NewYork/London: Bloomsbury, 2014, μια ανθολογία βασικών ντοκουμέντων της Διεθνούς.

Όλες οι παραθέσεις που χαρακτηρίζονται με GC ή PI αναφέρονται στην πολύτομη δημοσίευση των επίσημων πρωτόκολλων που εκδόθηκαν με τους τίτλους «General Council of the First International», 5 τόμοι, Μόσχα 1963-1968 (=GC), και «PremiereInternationale», 4 τόμοι, Γενεύη 1962 και 1971 (= PI).

Επιπρόσθετες πληροφορίες για το βιβλίο:

<http://www.bloomsbury.com/uk/workers-unite-9781628922455/>

[2] Στα τελευταία χρόνια ύπαρξης της Διεθνούς κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης, τέθηκε το ζήτημα από μερικά μέλη του Γενικού Συμβουλίου αναφορικά με τη νέα σύνταξη των Καταστατικών, αν η λέξη «men» στα αγγλικά ονόματα της Οργάνωσης, θα έπρεπε να αντικατασταθεί με τη λέξη «persons». Ο Ένγκελς απάντησε σ' αυτό το ζήτημα, «ότι γενικά έχει γίνει αποδεκτό, ότι η λέξη “men” κατανοείται ως έννοια ουδέτερη από άποψης φύλου». Έτσι η Ένωση των Εργατών ήταν ανοιχτή τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες.

[3] Βλ. Henry Collins/Chimen Abramsky, Karl Marx and the British Labour Movement, London 1965, σ. 34.

[4] Johann George Eccarius to Karl Marx, 12 October 1864, στο: Marx-Engels-Gesamtausgabe, τόμ. III/13, Berlin 2002, σ. 10.

[5] Βλ. Oscar Testut, L'Association internationale des travailleurs, Lyon, 1870, σ. 310.

[6] The Times, 5 Ιουνίου 1871.

[7] Collins/Abramsky, ό.π., σ. 70, Jacques D'Hondt, Rapport de synthèse, στο: Colloque International sur la première Internationale, La Première Internationale: l'institution, l'implantation, le rayonnement, Παρίσι 1968, σ. 475.

[8] Collins/Abramsky, ό.π., σ. 70; Jacques D'Hondt, ό.π., σ. 289.

[9] Musto, ό.π., Dokument 2 (= Karl Marx, Vorschläge für das Programm der Internationalen Arbeiterassoziation [IAA], στο: MEW 16, σ. 194).

[10] Jacques Freymond, Introduction, στο: PI, I, σ. XI.

[11] Report of the [French] General Council, 1 Σεπτεμβρίου 1869, στο: PI, II, σ. 24.

- [12] Henri Collins, The International and the British Labour Movement: Origin of the International in England, στο: Colloque International, La Première Internationale, ό.π., σ. 34.
- [13] Ο Μαρξ στη συνέχεια ακολούθησε την πρακτική να μην είναι προσωπικά παρών στα Συνέδρια. Εξαίρεση αποτελεί μόνο το σημαντικό Συνέδριο της Χάγης (1872).
- [14] Freymond, Introduction, στο: PI, I, σ. XIV.
- [15] Musto, ό.π., Ντοκουμέντο 3.
- [16] Jacques Rougerie, στο: Les sections françaises de l'Association Internationale des Travailleurs, in: Colloque International sur la première Internationale, ό.π., σ. 111, μίλησε για «μερικές δεκάδες χιλιάδες».
- [17] Musto, ό.π., Ντοκουμέντο 54. (= Karl Marx, Erste Adresse des Generalrats über den Deutsch-Französischen Krieg, στο: MEW 17, σ. 7).
- [18] Arthur Lehning, Introduction, στο: Ders. (Hrg.), Bakunin-Archiv, τόμ. VI: Michel Bakounine sur la Guerre Franco-Allemande et la Révolution Sociale en France (1870-1871), Leiden 1977, σ. XVI.
- [19] Βλ. Georges Haupt, L'internazionale socialista dalla Comune a Lenin, Τουρίνο 1978, σ. 28.
- [20] ό.π., σ. 93-95
- [21] Nello Rosselli, Mazzini e Bakunin, Τουρίνο 1927, σ. 323-324.
- [22] Giuseppe Garibaldi στον Giorgio Pallavicino, 14 Νοεμβρίου 1871, στο: Enrico Emilio Ximenes, Epistolario di Giuseppe Garibaldi, τόμ. I, Μιλάνο 1885, σ. 350.
- [23] Karl Marx, 15. Αυγούστου 1871, στο: GC, τόμ. IV, σ. 259.
- [24] Miklós Molnár, Le déclin de la première internationale, Γενεύη 1963, σ. 127.
- [25] Musto, ό.π., Ντοκουμέντο 74 (= Karl Marx/Friedrich Engels, Beschlüsse der Delegiertenkonferenz der Internationalen Arbeiterassoziation, abgehalten zu London, vom 17. bis 23. September 1871, στο: MEW 17, σ. 421).

[26] Στις αρχές της δεκαετίας του 1870 η εργατική τάξη ήταν οργανωμένη ως κόμμα μόνο στη Γερμανία. Ως εκ τούτου, η χρήση της λέξης «κόμμα» ήταν ιδιαίτερα ασαφής τόσο για τους οπαδούς του Μπακούνιν όσο και για τον Μαρξ. Ο ίδιος ο Μαρξ την χρησιμοποιούσε περισσότερο ως συνώνυμο για την τάξη. Οι συζητήσεις στη Διεθνή δεν επικεντρώνονταν στο ζήτημα που αφορούσε στην ίδρυση πολιτικού κόμματος (ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε στη Διάσκεψη του Λονδίνου μόνο δυό φορές και στο Συνέδριο της Χάγης μόνο πέντε φορές), αλλά περιστρεφόταν περισσότερο γύρω από τη χρήση του επιθέτου «πολιτικό» (Haupt, ό.π., σ. 84).

[27] Jacques Freymond/Miklós Molnár, *The Rise and Fall of the First International*, στο: Milorad M. Drachkovitch, *The Revolutionary Internationals, 1864-1943*, Στάνφορντ 1966, σ. 27.

[28] Διάφοροι συγγραφείς, *Risoluzione, programma e regolamento della federazione italiana dell' Associazione Internazionale dei Lavoratori*, στο: Gian Mario Bravo, *La Prima Internazionale*, Ρώμη 1978, σ. 787.

[29] Βλ. Freymond/Molnár, ό.π., σ. 27-28.

[30] Βλ. Καρλ Μαρξ προς τον Λούντβιχ Κούγκελμαν στις 29 Ιουλίου 1872, στο: MEW τόμ 33, σ. 505. Εκεί ο Μαρξ γράφει: «Στο διεθνές Συνέδριο πρόκειται περί ζωής ή θανάτου της Διεθνούς και προτού αποχωρήσω, θέλω να την προστατεύσω τουλάχιστον από τα διαλυτικά στοιχεία.»

[31] Musto, ό.π., Ντοκουμέντο 65.

[32] Freymond, *Introduction*, στο: PI, I, σ. X.

[33] Βλ. Haupt, ό.π., σ. 100.

[34] Φρίντριχ Ένγκελς, 5. Σεπτεμβρίου 1872, στο: PI, II, σ. 355.

[35] Miklós Molnár, *Quelques remarques à propos de la crise de l'Internationale en 1872*, στο: *Colloque International, La Première Internationale*, ό.π., σ. 439.

[36] Molnár, *Le Déclin de la Première Internationale*, ό.π., σ. 144.